

1.

POJMY URBÁNNÍHO A KRAJINNÉHO VÝVOJE V ŠIRŠÍCH KULTURNĚ-CIVILIZAČNÍCH SOUVISLOSTECH:

MĚSTO A SVĚT (PROSTOR JAKO MÍSTO A ČAS/ USPOŘADANOST/ROZHRANI/HIERARCHIE) / MĚSTO A PŘÍRODA A KRAJINA /MĚSTO A ČLOVĚK (POSPOLITOST/KULTURA) / MĚSTO A SPOLEČENSTVÍ (CIVILIZACE/POLIS/HOSPODAŘENÍ) / MĚSTO A POHYB (CESTA/METODA) / MĚSTO A ČAS (CYKLICKY A LINEARNÍ/MIRA/METAMORFOZA) / MĚSTO, ARCHITEKTURA A TECHNE / MĚSTO A HISTORIE (PAMĚŤ/TRADICE/PRAMENY A ZDROJE)
[DEMONSTRUJTE KRESBAMI A SCHEMATY POPISOVANÝCH POJMŮ / STRUKTUR / JEVŮ]

MĚSTO A SVĚT

ETYMOLOGIE

PRO-STOR

-jeden z nejstarších pojmů, obsahuje mnoho konotací

= zaujetí místa, samostatného, chráněného, ze kterého živé bytosti vystupují ven

- **PRO** > z latinské předpony a předložky pro) = před(em), místo něčeho
- **STOR** > STERG -/ž- = chránit [od slova **STERGEIN** = (řecky) miluji, to co mě chrání je láska >>> podle Řeků 2 typy lásky: **AGAPE** = opečující, obětující; **EROS** = láska pohlaví, sexuální]
- v **PROSTORU** zaujímá člověk své **MÍSTO**, počátek početím; kolem člověka je někdy ještě další

prostor - aura, **osobní prostor**

- MI-STO < **MOI-STO**
- **MO-STO** = most; spojnice, vazba, vztah k ostatním bytostem, cesta o „Láska je jediný most, který umožňuje lidem přiblížit se k sobě.“ Thornton Wilder
- **TENEO** = milovat, být poután, přitahován láskou (viz STERGEIN)
- ohraničené, opevněné, obezděné (např. slovenské MUR, české o-MITAT)
- hradba těla (TELOS, bytostně poutající k zemi jako místu ohraničenému), kraj>krajina>končina>konec světa = TELOS, TERMINUS >> české TLIT

o „Co je na člověku velkého, jest, že je mostem. Co lze na člověku milovati, že

jest přechodem.“ – Nietzsche

- **MÍSTO STŘE-ŽENÉ** / O-STŘIHANE >> STERGO, STERKTI = místo jakožto bytí člověk

který musí BYT BDĚLY vůči osvětě a vůči své konečnosti

o **MÍSTO** » **MĚSTO** = soustředěnost, nakupenost, synergie(= spolupráce, spolu působení)

- Město > Těsto = obojí je velmi koncentrované, husté, hnětení
- bytosti ve městě jsou k sobě blízkou - mohou se navzájem inspirovat, ovlivňovat
- „Lide jsou místa“ William Saroyan

PROSTOR

-základní pojem, v prostoru žijeme>tvoříme ho, vymezujeme si svůj a ten na nás pak působí

- město je prostor - ohraničené místo

(důležitost zdi a mostu - spojování a hranic -> mesto jako organismus/mechanismus stavící na pospolitosti - společnosti, vymezení vůči okolnímu světu, fyzická/psychická hranice(velká čínská zeď, Hadrianův val)/přechod je nejdůležitější (nejen) urbanistické téma); snaha architekta vnést do prostoru a jeho chaosu rad, defimovat ho; uspořádání - chora (cas), cas je subjektivní, vzdy ma vsechno pocatek a konec, na pocatku stoji architekt

-podstatou živé bytosti je, že má svůj vsvět, že je v něm, má k němu vztah, vztah existuje jen tam kde je nějaké místo

-Neolotická revoluce (10-15000 l.p.n.l) „úrodný půlměsíc“

ČAS

-subjektivní (vnímaný, prožívaný, hodnocený konkrétním jedincem/skupinou osob), vše má počátek a konec

CHRONOS = míří lineárně od počátku dál

- o kvantitativní = věk, doba jakožto trvání, měškaní
- o alfa a omega

· KAIROS = čas cyklů nebo udalostí

- o kvalitativní, čas udalosti = doba, chvíle, okamžik, pravý čas
- o den a noc, roční období, solární systém / lunární systém
- o cyklický čas - OUROBOS - had požírající si svůj ocas

· život a smrt mohou spadat do obou - záleží na tom čemu věříme

· čas hraje důležitou roli při tvorbě měst - architekt by měl o městě přemýšlet v čase

· TEM

- o stříhat ve smyslu ostříhat, vymezit zasvěcené oblasti; akt stanovení mezi - VY-MEZENÍ/ROZ-MISTĚNÍ - řád domu, usedlosti a sídliště (města)
- o skrze TEMPLUM si přivlastňují určitý prostor, čas posvatny, vymezující okrsek zemský, vymezující okrsek nebeský
- o TEMPUS = sám ČAS
- o spoluúčast pospolitosti, ROZ-JIMANI (PO-JIMANI, UCHOPOVANI)

USPOŘÁDANOST

- Snaha architekta vnést do prostoru a jeho chaosu ŘÁD, definovat prostor
- ORDO = řád, prostorová hierarchie
- počátek a konec - počítí a skon - tím je charakterizované konání

uspořádání = potřeba vymezení hranic = základní potřeba bezpečí (velká čínská zeď)

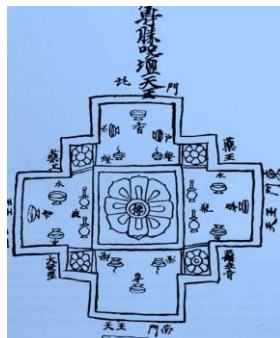
- o první uspořádání prostoru - zastěna (tasmanická zastěna, mongolská jurta)

- rozhraní, mez, hranice - základní urbanistické téma, prolnutí dvou světů, fyzická i psychická
- uspořádání světa a města podle kříže – středověká iluminace
- Čtyři světy navahů – Tenochtitlán - ceremoniální hlavní třídy

- kresba ETNIKA KIWI – mýtiská ceremonie kulama

- MANDALY

ROZHRANÍ

Roz-hraní, roz-mezí

- Rozhraní jako prolnutí dvou světů – soukromý/veřejný, zastavěný/nezastavěný, přírodní/kulturní, krajinné/urbánní

- Přečlovkové rituály – člověk: puberta, narození, smrt

- architektuře – materiální: položení základového kamene, dokončení hrubé stavby
mentální: mezuzá (svitek ve zdi), westwerk (v kostele u vstupu)
svatba (přenesení přes práh)

-překračování mezí, setkávání se a potkávání

HIERARCHIE

Souvisí se stratifikací a specializací obyvatel

- Vzniká hierarchie města – centrum (nejdražší pozemky, bezpečí, vyšší třída) X okraj města (chudší, žebavé řády – františkáni)

MĚSTO A PŘÍRODA

REGION = krajina, nějakým způsobem ohraničena, okolí, osvětí vymezené koncem, horizontem, okrajem

- krajina = část území, kam až dohlédnu (k horizontu), má počátek a konec

(Claude Levi-Strausse), to kam dohledneme - po horizont

-končina, jež svojí ukončeností uvádí do významných souvislostí prostor, čas a lidské bytosti skrze řád

· podle Norberga Schulze, Genius Loci - krajina - **romantická** (severska) - Praha, rozmanitost, tajemno

klasická (Středomoří) - Řím, definováno přírod. míst

kosmická (rovníkova) – Chartum- geometrické přísný řád

– islámská města

Bydlet v nějakém místě znamená dvě věci: - Identifikaci – někam patřím

- Orientaci – něco mohu udělat

- Vztah člověka ke krajině - Člověk zviditelňuje své pochopení (cesta mezi úbočími skal)

- Přidává, co chybí (vertikála aleje do ploché krajiny)

- Symbolicky přenáší význam (tvorba ve městě)

MĚSTO A ČLOVĚK

Bez člověka by nebylo město

- Člověk, rodina, kmen

ČLOVĚK > ČELO -KWEL

- muž a žena= tvoří člověka

-2 strany = vnější a vnitřní >> každý člověk je stejný a přesto je každý jiný, člověk je živá věc, řeč ho tvoří

individuaem -> součástí řeči je mlčení

- Telos- tělo – cíl, konečnost, smrtelnost

- Podstatou živé bytosti je, že má svůj svět, žije v něm, má k němu vztah, vztah existuje jen tam, kde je nějaké místo

- KULTURA: péče, způsob, jakým se člověk vztahuje ke světu, pečuje o svět

- lat. colo = obdělávám, vzdělávám půdu

ČLOVĚK JAKOŽTO BYTOST A LIDE JAKOŽTO POSPOLITOST JSOU V TOMTO SMYSLU TVŮRCI

PROSTORU, TĚMI,

KDO DAVAJI PROSTORU TVAR - TVAŘ

-

POSPOLITOST X SPOLEČNOST Ferdinand Tönnies

Postopolitost (Gemeinschaft) – tradiční společnost

- Malé skupiny řídicí se autoritami a tradiční mravem

- Sledují společné zájmy

- Vazby mezi lidmi vznikají v rodinách a v sousedství, příbuzenství, přátelství

- Všichni jsou vedeni přirozenou/organickou vůlí

Společnost (Gesellschaft) – v dnešní době

- Ve městech (18./19.stol) se vazby mezi lidmi proměňují z pospolitosti na společnost

- Vedeni svobodnou vůlí

- Každý sleduje své vlastní zájmy, každý chápe druhého jako nástroj k dosažení svých cílů

- Velké společnosti – lidé se neznají, neosobní vazby, odcizení– řízení pravidly, veřejné mínění

MĚSTO A SPOLEČENSTVÍ

Společenství je také organismus

- Společenství je základ civilizace

- Civilizace = život ve městech, organizovaný vládou a usnadněný písmem

- Obec tvoří širší kulturní společenství, jež je základem civilizace

- POLIS (řecky) = obec

- Kosmopolis = velké město, populace složena z několika různorodých kulturních prostředí

- Ekumenopolis = město pokrývající celou planetu
- Megapolis = město, oblast, která vznikla spojením několika měst a předměstí
- Makropolis = mateřské město kolonie, hlavní město
- Nekropolis = město mrtvých
- HOSPODAŘENÍ: člověk vlastní dává tvar a řád místu, plní okolí,
- pojmenovává je, a má za ně odpovědnost – úcta a péče – hospodárné jednání
- OIKKOS - NOMOS – hospodaření v domě

MĚSTO A POHYB

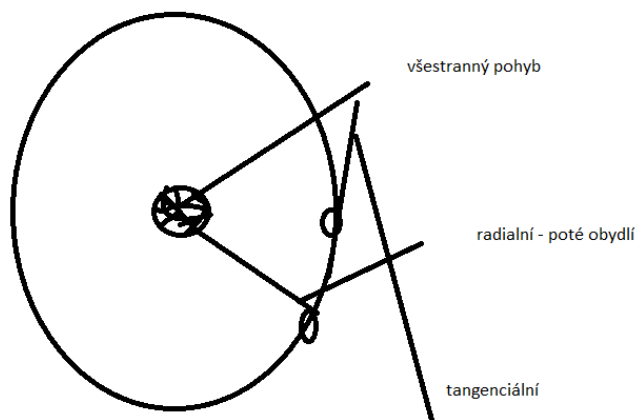
Pohyb je základním předpokladem vývoje – vývoj jedince, vývoj společnosti, sociální pohyb

- Souvislost cesty – způsobu a pohybu – změny
- Cesta není pouze spojnice dvou míst ve smyslu vzdálenosti fyzické, nýbrž právě směřováním, směrem děje
- Cesta – stezka, pěšina – pro vůz musí se srovnat rozšířit zpevnit

METODA– methodos – způsob, pohyb, změna

není pouze cestou spojující dvě místa ve smyslu vzdálenosti fyzické, ale právě směřováním, směrem děje, pohybem, pouti, myšlením, technikou a uměním

- Čínsky TAO – cesta
- Budování vlastní cesty, člověk je cestou veden, ale není předem hotová, nevíme, kam nás zavede, na cestě poznáme, kdo jsme
- Agora (místo politické) – svatá cesta – akropole (místo duchovní)

MĚSTO A ČAS

Čas – doba/trvání nebo okamžik/pocit v dané chvíli

- **CYKlickÝ** – kvalitativní (hodnotí) - opakuje se, střídání dne a noci, ročních období, let
- antika – čas povýšen nad prostor
- vyjádření minulosti, přítomnosti, budoucnosti
- cyklický čas - OUROBOS - had požírající si svůj ocas
- templum – chrám, místo, které obsahuje jiný čas

- **LINEÁRNÍ** – kvalitativní (měří) - měření, vymezení
- středověk – stvoření světa bohem, vzkříšení, zmrtvýchvstání
- čas má svůj počátek a míří ke svému naplnění
- chrám – symbol konečného vyústění pozemského života, obřady křtu po pohřeb

- dnes – abstraktní vnímání – čas jsou peníze

Míra - KWENTO, SANCTUS, TEMPLUM

- souvislost se šířením a vyměřováním, vymezováním a ohraničením - mocnost, mohutnost, Svatost
- synkreticky vnímány prostor jako ohraničené místo a čas (ve smyslu místa a času svateho - KWENTO, SANCTUS) je TEMPLUM = vymezeny posvatným okrskem - sam čas, doba udalosti, uzemi i doba posvatne moci
- míra – rozsah, objem, rozměr, stupeň, velikost, hodnota – měřítko
- míra – mens – měsíc – cesta Měsíce po obloze strukturovala čas
- metamorfóza – přeměna (hornin, hmyzu, rostlin, člověka (báje), města)

MĚSTO A ARCHITEKTURA, TECHNÉ

ARCHÉ – počátek, původ, příčina, základ

- Týktó – počít, rodit, růst, nabývat tvaru

- Architekt – první řemeslník, tesř

- Každý z nás je architektem své vlastní existence

- Od 18. stol. se člověk chápe jako tvůrce dějin – architektura a urbanismus jsou pak jedou z tvořivých cest, jimiž je nový vztah k dějinám hledán

- Architektura jako pomník života

- Architektura formuje prostor, dává mu tvář

- Techné = způsob, jakým člověk přetváří okolí

MĚSTO A HISTORIE

PAMĚŤ >>PA-ME-Ť

○ čas vnímán jako čas udalosti, výrazných časových bodů; diskontinuit, které lidská paměť drží a jimiž orientuje své bytí v čase

○ PA - ME = něco co se opakuje v naší mysli (vzpomínka)

● indoevropské ME = míra, ale také čas

○ MEMINI/MEMOR/MEMORIA

- latinsky; odkazuje k významu pamatovat si, mít na paměti, být pamětlivý, rozvažovat, ale také dbát, mít starosti, doba

- od toho odvinuto MEMONA/MAOMAI zamyšlim, pamatuji si, vzpomínám...

● TRADICE

○ TRA-DO

- odevzdávám, předávám

○ TENEO

- směr, směřuji, bydlím obyvám, poutám

● PRAMEN - OS

- písemné . klínové písmo, latina, hieroglyfy chetitské písmo ...knihy Vitruvius 10 knih

- archeologické- vykopávky